

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันปัญหาสุขภาพมีแนวโน้มที่จะยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น การที่พยาบาลจะสามารถปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างมีคุณภาพนั้นพยาบาลจะต้องมีความรู้และความสามารถหลายด้าน โดยเฉพาะความสามารถในการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น การที่พยาบาลจะมีความรู้และความสามารถดังกล่าวได้นั้นต้องมีพื้นฐานมาตั้งแต่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ จากกรณีวิเคราะห์ตำราและงานวิจัยต่างๆ พบว่าหลักในการจัดการเรียนการสอนที่จะช่วยให้นักศึกษามีสมรรถนะของพยาบาลดังกล่าวคือ ควรจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักศึกษามีการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Active learning) เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-centered learning) เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดและการแก้ปัญหา (Thinking processes and Problem solving) มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Life long learning) ที่เน้นประสบการณ์จริง (Experience based learning) โดยคำนึงถึงการเป็นองค์รวมหรือการบูรณาการ (Integration) (วิธดา อรรถเมธากุล. 2545 ; Burnard, P. . 1995 ; Brooks, K.L. & Shepherd, J.M. .1990 ; ฤทัยรัตน์ ชิดมวงคด. 2548 ; กาญจณี สิทธิวงศ์ และคณะ. 2546 และ อุษณีย์ เทพวรชัย. 2543)

กระบวนการพยาบาลเป็นเครื่องมือและวิธีการที่สำคัญอย่างยิ่งของวิชาชีพพยาบาล เนื่องจากเป็นกระบวนการที่อาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์ในการประเมินภาวะสุขภาพของผู้ป่วย การวินิจฉัยการพยาบาล (การวินิจฉัยปัญหาสุขภาพ) การวางแผนการพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาล และการประเมินผลการพยาบาล การนำกระบวนการพยาบาลมาเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการพยาบาลจะช่วยให้ผู้ป่วยได้รับบริการที่มีคุณภาพ เหมาะสมกับปัญหา รวมทั้งช่วยทำให้การปฏิบัติการพยาบาลเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ต่อเนื่อง ทั้งนี้พยาบาลจะใช้กระบวนการพยาบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้นต้องอาศัยความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล มีการวิเคราะห์และแก้ปัญหาของผู้ป่วยได้ถูกต้อง จากประสบการณ์ของผู้วิจัยซึ่งได้สอนรายวิชาการกระบวนการพยาบาลมานาน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมทั้งจากผลการวิจัยหลายๆ เรื่อง พบว่า นักศึกษายังขาดทักษะการนำกระบวนการพยาบาลไปใช้ในคลินิกหรือในสถานการณ์จริง ทั้งนี้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ได้แก่ ขาดทักษะในการประเมินภาวะสุขภาพของผู้ป่วย รวบรวมข้อมูลไม่ครบถ้วน ไม่

ครอบคลุม ขาดทักษะในการคิด วิเคราะห์ข้อมูลและกำหนดข้อวินิจฉัยการพยาบาล (ปัญหาสุขภาพ) ไม่สามารถนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากผู้ป่วยมาสนับสนุนให้สอดคล้องกับปัญหาสุขภาพ ลำดับความสำคัญของปัญหาสุขภาพไม่ถูกต้อง กำหนดเป้าหมายของการพยาบาลและเกณฑ์การประเมินผลไม่ถูกต้องหรือไม่สอดคล้องกับปัญหา กำหนดกิจกรรมการพยาบาลโดยไม่ทราบเหตุผลหรือเขียนเหตุผลที่ไม่ใช่เหตุผลเชิงวิชาการที่ถูกต้อง รวมทั้งนักศึกษามีทัศนคติเชิงลบต่อการใช้กระบวนการพยาบาลโดยคิดว่าเป็นเรื่องยาก และเป็นเพียงการเรียนในห้องเรียนเท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงได้ (พรศิริ พันธสี และอรพินท์ สีขาว. 2549 ; ทิพสุดา ต่างแดน และคณะ. 2548 ; วัลภา สุนทรนัญ และคณะ. 2547 ; รัชณี สิมะสนธิ และทัศนีย์ เกริกกุลธ. 2543 และ สิริยา สัมมาวาจ. 2542) ดังนั้นนักศึกษาจึงไม่สามารถนำกระบวนการพยาบาลไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยในสถานการณ์จริงได้ หรือนำกระบวนการพยาบาลไปใช้โดยขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถบรรลุปรัชญาและวัตถุประสงค์ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติที่ว่า “ บุคลากรพยาบาลต้องมีความรู้และทักษะเพื่อให้การพยาบาลและการผดุงครรภ์ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันการเจ็บป่วย การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ ได้สอดคล้องกับภาวะสุขภาพและความต้องการแบบองค์รวมและต่อเนื่องโดยใช้กระบวนการพยาบาล..... ” (มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. 2550)

นักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ได้เรียนรายวิชาการประเมินภาวะสุขภาพและกระบวนการพยาบาล และรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ซึ่งเป็นรายวิชาภาคทฤษฎี เมื่อนักศึกษาเรียนชั้นปีที่ 3 จะมีการเรียนรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ซึ่งเป็นการเรียนการสอนภาคปฏิบัติในคลินิก และนักศึกษาจะต้องนำความรู้จากทั้ง 2 รายวิชาดังกล่าวมาฝึกปฏิบัติการพยาบาลโดยใช้กระบวนการพยาบาลกับผู้ป่วยจริงในหอผู้ป่วย จากปัญหาและอุปสรรคในการใช้กระบวนการพยาบาลของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่จะสามารถพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ การตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น การเรียนการสอนโดยการใช้โครงการ (Project based instruction) การเรียนการสอนแบบเน้นการวิจัย (Research based instruction) การเรียนการสอนแบบผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก (Problem based learning) การเรียนแบบการกำกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self directed learning) การใช้รูปแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer tutoring program) การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยใช้รูปแบบชิปปา (CIPPA Model) การ

เรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้การวางโครงสร้างความรู้ (Concept mapping) การเรียนการสอนแบบสอนแนะ (Coaching) และการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา (Case study) เป็นต้น (สุนันทา สุวรรณศิลป์. 2544 ; มาสรีน จันทงาม และประนอม รอดคำดี. 2546 ; ทศนีย์ เกริกกุลธร. 2547 ; วัลภา สุนทรนัญ และคณะ. 2547 ; ประภา ยุทธไตร อรพรรณ โตสิงห์ และวริยา วชิราวัฒน์. 2544 ; นฤชา จรุงเรือง และปิยธิดา นิลศรีกุล. 2546 ; สุจิตรา เทียนสวัสดิ์. 2550 ; กัลยา ศรีมหันต์. 2546 และอัญชญา จุลศิริ. 2548)

การศึกษาผลของการพัฒนาการใช้กระบวนการพยาบาลในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาด้วยการวางโครงสร้างการเรียน การสอนจากการสร้างสถานการณ์ให้นักศึกษาฝึกปฏิบัติและการฝึกปฏิบัติจากสถานการณ์จริง เนื่องจากมีความเหมาะสมกับรายวิชาที่มีการฝึกปฏิบัติการพยาบาลกับผู้ป่วยในหอผู้ป่วย รวมทั้ง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีโอกาสแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ มีการโต้แย้ง ถกเถียง และเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group process) ทั้งในกลุ่มย่อยและ กลุ่มใหญ่ มีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory learning) ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกการ คิดวิเคราะห์และตัดสินใจในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้นักศึกษาได้พัฒนาการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ และส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถในการใช้กระบวนการพยาบาลอีกด้วย (สุ รางค์ เบื้องเดช. 2546 ; ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุภาพรณ อุบายดิน. 2543 ; Macarthy et al. 1999 ; สุภาวดี เครือโชติกุล และพัชรา สมชื่อ. 2544 ; ทศนีย์ นนทะสร. 2544 ; ทองสุข คำชนะ และวรรณวดี เนียมสกุล. 2545 ; วิริยาภรณ์ แสนสมรส และคณะ. 2546 และอรพินท์ สีขาว และคณะ. 2548)

จากประเด็นสำคัญในการจัดการเรียนการสอนดังกล่าว เมื่อนำมาพิจารณาร่วมกันในการ ศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงใช้หลักการจัดการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1. จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อ พัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพที่มีของแต่ละบุคคล
2. จัดการเรียนรู้ที่เน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิดและการแก้ปัญหา โดยให้มีการฝึกฝน การใช้ความคิดในการแก้ไขปัญหา และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ไขปัญหาใน สถานการณ์จริง
3. จัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการความรู้ทางวิชาการไปใช้ในการปฏิบัติงาน
4. จัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์จริง โดยใช้กรณีศึกษาที่จำลองจากสถานการณ์จริง และกรณีศึกษาที่เป็นผู้รับบริการในหอผู้ป่วย

ดังนั้นผู้วิจัยเชื่อว่าถ้านักศึกษาได้รับการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น จะสามารถทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้แบบก้าวหน้า สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง ตลอด จนสามารถพัฒนาการใช้กระบวนการพยาบาลในสถานการณ์จริงได้ ซึ่งจะทำให้นักศึกษา เป็นบัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 7.1 เพื่อประเมินความสามารถในการใช้กระบวนการพยาบาลในคลินิกของนักศึกษาพยาบาล
- 7.2 เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้กระบวนการพยาบาลในคลินิกของนักศึกษาพยาบาลก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา
- 7.3 เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาพยาบาลต่อวิธีการจัดการเรียนการสอน กระบวนการพยาบาลในคลินิกโดยใช้กรณีศึกษา

ขอบเขตของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Design) ซึ่งผู้วิจัยมุ่งศึกษา ผลของการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการใช้กระบวนการพยาบาลในคลินิกโดยใช้กรณีศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 3 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ ที่กำลังศึกษารายวิชาปฏิบัติการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1 ปี การศึกษา 2550 ซึ่งฝึกปฏิบัติงานที่หอผู้ป่วยอายุรกรรม-ศัลยกรรม โรงพยาบาลกลาง เป็น เวลา 5 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 22 สิงหาคม 2550 – 21 กันยายน 2550

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการพยาบาล หมายถึง กระบวนการแก้ปัญหาที่นำมาให้นักศึกษาพยาบาล ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติการพยาบาลอย่างมีระบบ มีขั้นตอน และต่อเนื่อง ซึ่งต้องอาศัย ความรู้ความสามารถ ทักษะ และการตัดสินใจของนักศึกษาพยาบาลในการรวบรวมข้อมูลของผู้ป่วยเพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยการพยาบาล การวางแผนการพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาล และการประเมินผลการพยาบาล ทั้งนี้จะช่วยให้การปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพและบรรลุเป้าหมายในการดำรงรักษาภาวะสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

นักศึกษาพยาบาล หมายถึง นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2550 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

กรณีศึกษา มีความหมายครอบคลุม 2 กรณี คือเป็นกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างสถานการณ์จำลองผู้ป่วยขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน และเป็นกรณีศึกษาที่เป็นผู้ป่วยที่นอนรักษาตัวอยู่ในหอผู้ป่วยอายุรกรรม-ศัลยกรรม โรงพยาบาลกลาง ทั้งนี้ลักษณะของกรณีศึกษาหรือสถานการณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอนเป็นสถานการณ์ทางคลินิกที่เหมาะสมกับประสบการณ์เดิมของนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาที่ได้ผ่านการเรียนรายวิชาการะบวนการพยาบาลและรายวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่ 1 มาแล้ว และเป็นสถานการณ์ทางคลินิกที่ช่วยให้นักศึกษาได้มีการพิจารณาข้อมูลและเลือกข้อมูลที่สอดคล้องกับปัญหาสุขภาพของผู้ป่วย นำไปสู่การคิดวิเคราะห์เพื่อกำหนดปัญหาหรือข้อวินิจฉัยการพยาบาล และตัดสินใจวางแผนการพยาบาลโดยกำหนดกิจกรรมพยาบาลเพื่อแก้ไขปัญหาผู้ป่วย ให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น ๆ

สมมติฐานของการวิจัย

คะแนนความสามารถในการใช้กระบวนการพยาบาลในคลินิกของนักศึกษาพยาบาลหลังการจัดการเรียนการสอนสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการใช้กระบวนการพยาบาลในสถานการณ์จริงมากขึ้น
2. นักศึกษามีความมั่นใจและสามารถประยุกต์ความรู้ในการใช้กระบวนการพยาบาลไปสู่การปฏิบัติกับผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. นักศึกษามีทัศนคติที่ดีต่อการใช้กระบวนการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาลอย่างต่อเนื่องเมื่อสำเร็จเป็นพยาบาลวิชาชีพซึ่งจะส่งผลให้การบริการพยาบาลมีคุณภาพยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ใช้แนวคิดของกระบวนการพยาบาลตั้งแต่การประเมินภาวะสุขภาพโดยใช้แบบแผนสุขภาพของกอร์ดอน (Gordon, Marjory. 2007) การวินิจฉัยการพยาบาล การวางแผนการพยาบาล การปฏิบัติการพยาบาล และ การประเมินผลการพยาบาล (Carpenito-Moyet, Lynda Juall. 2006) ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

